

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 13

РОЗДІЛ II. Позитивне (юридичне) право

Тема: Система права. Елементи норм права та нормативно-правових приписів.

1. Елементи норм права та нормативно-правових приписів.
2. Різновиди гіпотез, диспозицій та санкцій.

Термінологічне завдання:

Засвойте визначення таких понять: норма права, нормативно-правовий припис, гіпотеза, диспозиція, санкція

Практичні завдання:

I. Ознайомтесь із наведеними нижче правовими приписами та визначіть, до яких галузей права належать закріплені у них елементи норм прав?

Заповніть у зошиті таблиці

Приклад	норма права		
	гіпотеза	диспозиція	санкція
конституційне право	1+3		
конституційне право + адміністративне право	2+4		
Конституційне право + кримінальне право	5+6		

1. Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України формується протягом одного місяця з дня відкриття першого засідання Верховної Ради України, що проводиться після чергових або позачергових виборів Верховної Ради України, або протягом місяця з дня припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. (ч. 7 ст. 83 Конституції України)
2. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України (ст. 65 Конституції України).
3. Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій відповідно до статті 83 цієї Конституції (п. 1 ч. 2 ст. 90 Конституції України)
4. Неявка громадян на виклик у військовий комісаріат без поважних причин для приписки до призовної дільниці -- тягне за собою накладення штрафу до одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян. (ст. 211¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення)
5. Виборцям гарантується вільне волевиявлення. (ч. 2 ст. 71 Конституції України)
6. Перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права, поєднані з обманом або примушуванням - караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 1 ст. 157 Кримінального кодексу України).

	норма права		
	гіпотеза	диспозиція	санкція
цивільне право			
цивільне право + адміністративне право			
цивільне право + кримінальне право			

7. Волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі. (ч. 3 ст. 203 Цивільного кодексу України)
8. Використання твору здійснюється лише за згодою автора, крім випадків правомірного використання твору без такої згоди, встановлених цим Кодексом та іншим законом (ч. 1 ст. 143 Цивільного кодексу України).
9. Особа, яка знайшла загублену річ, зобов'язана негайно повідомити про це особу, яка її загубила, або власника речі і повернути знайдену річ цій особі. (ч. 1 ст. 137 Цивільного кодексу України)
10. Правочин, вчинений особою проти її справжньої волі внаслідок застосування до неї фізичного чи психічного тиску з боку другої сторони або з боку іншої особи, визнається судом недійсним. (ч. 1 ст. 231 Цивільного кодексу України)
11. Незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна, - карається штрафом від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців» (ч. 1 ст. 193 Кримінального кодексу України)
12. Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, - тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення (ст. 51² Кодексу України про адміністративні правопорушення).

	норма права		
	гіпотеза	диспозиція	санкція
сімейне право			
сімейне право + адміністративне право			
сімейне право + кримінальне право			

13. Мати, батько дитини, які перебувають у шлюбі, зобов'язані забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я. (ч. 1 ст. 141 Сімейного кодексу України).
14. Батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя (ч. 3 ст. 150 Сімейного кодексу України).
15. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини. (ч. 6 ст. 150 Сімейного кодексу України).
16. Експлуатація дитини, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, шляхом використання її праці – карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. (ч. 1 ст. 150 Кримінального кодексу України)

17. Ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей - тягне за собою попередження або накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. (ч. 1 ст. 184 Кодексу України про адміністративні правопорушення)
18. Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування (ч. 1 ст. 164 Сімейного кодексу України).

	норма права		
	гіпотеза	диспозиція	санкція
трудове право			
трудове право + адміністративне право			
трудове право + кримінальне право			

19. Працівники зобов'язані дбайливо ставитися до майна власника, з яким укладено трудовий договір (стаття 139 Кодексу законів про працю).
20. Роботодавець зобов'язаний забезпечити за свій рахунок придбання, комплектування, видачу та утримання засобів індивідуального захисту відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці та колективного договору. (ч. 1 ст. 8 Закону України «Про охорону праці»)
21. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів (стаття 18 Закону України «Про Порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»).
22. Працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству, установі, організації внаслідок порушення покладених на них трудових обов'язків (стаття 130 Кодексу законів про працю).
23. Примушування до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку шляхом насильства чи погрози застосування насильства або шляхом інших незаконних дій – карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. (ч. 1 ст. 174 Кримінального кодексу України)
24. Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, крім порушення, передбаченого частиною шостою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу на працівників від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності - від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ч. 5 ст. 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення)

	норма права		
	гіпотеза	диспозиція	санкція
земельне право			
земельне право + адміністративне право			
земельне право + кримінальне право			

25. Землекористувачі зобов'язані своєчасно сплачувати земельний податок або орендну плату (п. в) ч. 1 ст. 96 Земельного кодексу України).
26. Підставами припинення права користування земельною ділянкою є систематична несплата земельного податку або орендної плати (п. д) ст. 141 Земельного кодексу України)
27. Власники земельних ділянок зобов'язані забезпечувати використання їх за цільовим призначенням (п. а) ч. 1 ст. 91 Земельного кодексу України).
28. Використання земель не за цільовим призначенням – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від п'яти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 53 Кодексу України про адміністративні правопорушення).
29. Господарська та інша діяльність, яка зумовлює забруднення земель і ґрунтів понад встановлені гранично допустимі концентрації небезпечних речовин, забороняється. (ч. 1 ст. 167 Земельного кодексу України)
30. Забруднення або псування земель речовинами, відходами чи іншими матеріалами, шкідливими для життя, здоров'я людей або довкілля, внаслідок порушення спеціальних правил, якщо це створило небезпеку для життя, здоров'я людей чи довкілля, - караються штрафом до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років (ч. 1 ст. 239 Кримінального кодексу України)

	норма права		
	гіпотеза	диспозиція	санкція
адміністративне право			
адміністративне право + кримінальне право			

31. На військовослужбовця покладається обов'язок беззастережно виконувати накази командирів (начальників) і захищати їх у бою, як святиню оберігати Бойовий Прапор своєї частини (п. 11 Закону України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України»).
32. Відмова від виконання законних вимог командира (начальника) – тягне за собою арешт з утриманням на гауптвахті на строк до десяти діб. (ст 172¹⁰ Кодексу України про адміністративні правопорушення)
33. Непокора, тобто відкрита відмова виконати наказ начальника, а також інше умисне невиконання наказу - карається службовим обмеженням на строк до двох років або триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років, або позбавленням волі на строк до трьох років. (ч. 1 ст. 402 Кримінального кодексу України)

2. Ознайомтесь із наведеними нижче нормативно-правовими приписами та визначіть закріплені у них структурні елементи норми права (гіпотеза + диспозиція; гіпотеза+ санкція). Встановіть видову належність елементів норми права: за складом (проста або складна); за ступенем визначеності (абсолютно визначена або відносно визначена (оціночна, альтернативна)).

Приклад:

№	Якщо характер розладу психічної діяльності чи психічного захворювання особи перешкоджає проведенню процесуальних дій за її участю або участі у судовому засіданні, прокурор, суд мають право прийняти рішення про проведення відповідних процесуальних дій без участі такої особи.					
ЕЛЕМЕНТ	Гіпотеза		Диспозиція		Санкція	
1.	Якщо характер розладу психічної діяльності чи психічного захворювання особи перешкоджає проведенню процесуальних дій за її участю		прокурор, суд мають право прийняти рішення про проведення відповідних процесуальних дій без участі такої особи.		відсутня	
2.	Якщо характер розладу психічної діяльності чи психічного захворювання перешкоджає участі у судовому засіданні					
Різновид	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту
	складна	відносно визначена (альтернативна)	проста	відносно визначена		

1.	У разі виявлення протягом встановленого гарантійного строку недоліків споживач має право вимагати пропорційного зменшення ціни, або безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк, або відшкодування витрат на усунення недоліків товару.					
Елементи	Гіпотеза		Диспозиція		Санкція	
1.	
2.	
3.	
різновиди	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту

			
--	--	--	--	-----	-----

2.	Зміни до закону про Державний бюджет України можуть вноситися у разі необхідності збільшення обсягу коштів резервного фонду державного бюджету.					
елементи	Гіпотеза		Диспозиція		Санкція	
1.	
2.	
3.	
різновиди	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту

3.	Поширювання неправдивих чуток, що можуть викликати паніку серед населення або порушення громадського порядку, - тягне за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням двадцяти процентів заробітку.					
елементи	Гіпотеза		Диспозиція		Санкція	
1.	
2.	
3.	
різновиди	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту

4.	Особа, яка відмовилася від шлюбу, зобов'язана відшкодувати другій стороні затрати, що були нею понесені у зв'язку з приготуванням до реєстрації шлюбу та весілля.					
елементи	Гіпотеза		Диспозиція		Санкція	

1.
2.
3.
різн о вид и	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом за ступенем визначеності змісту

5.	Незаконна вимога оплати за навчання у державних чи комунальних навчальних закладах -карається штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.				
еле м енти	Гіпотеза		Диспозиція		Санкція
1.
2.
3.
різн о вид и	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом	за ступенем визначеності змісту	за складом за ступенем визначеності змісту

Творче завдання:

1. Ознайомтесь із науковою публікацією **Мураховська Т. Є. «Проблематика структури норм права у зв'язку з системою права»** та висловіть свою позицію щодо структурних елементів норми права. Чи погоджуєтесь Ви із позицією, відповідно до якої доцільно вирізняти структуру норми-припису і структуру «логічної норми»? Чим викликана необхідність двоелементної структури норми-припису?

	Мураховська Т. Є. «Проблематика структури норм права у зв'язку з системою права»
Значення знань про структуру норми права	...
Зміст <i>триелементної</i> концепції структури норми права та її представники	...
Зміст <i>двоелементної</i> концепції структури норми права та її представники	...
Як зазначає Алексєєв С.С. , норма-припис – це
Логічна норма – це
Структура «логічної норми» завжди складається із
Структура норми-припису переважно складається із

Рекомендована література:

1. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. – **С. 126-141.** – режим доступу: <http://www.osce.org/uk/ukraine/283756?download=true>
2. Луць Л. А. Загальна теорія держави та права: Навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою). – К.: Атіка, 2013. –
3. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посібник. – Вид. 10-е, доповнене. – Львів: Край, 2008. – **С. 150-155**
4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009, – **С. 271-291**
5. Теорія держави і права : підручник / за ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2015. – **С. 158-173**